

РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ

*Василь Ярема,
доктор економічних наук,
професор,
Олена Кочеткова,
студентка 5-го курсу юридичного
факультету УжНУ*

Мале підприємництво за своєю специфікою має чітко виражену регіональну орієнтацію, оскільки саме воно передбачає насичення місцевого ринку з урахуванням обсягів та структури локального попиту. Враховуючи сучасний стан розвитку господарської самостійності регіонів, мале підприємництво має вирішальний вплив на процеси оптимізації структури регіональної економіки, зменшення рівня бідності та безробіття в регіоні. Саме тому, виключно актуальною є проблема вироблення та реалізації механізму взаємодії держави і суб'єктів малого підприємництва¹.

Програмним документом, який регулює розвиток малого підприємництва в Україні є насамперед "Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні", затверджена Законом України від 21.12.2000 р. В цьому документі, зокрема зазначено, що метою Програми є створення належних умов для реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність, а також підвищення добробуту громадян України шляхом залучення широких верств населення до такої діяльності².

Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва складає цілий комплекс взаємопов'язаних і хронологічно узгоджених заходів, спрямованих на реалізацію державної політики розвитку малого підприємництва. Але побудувати дієвий механізм регулювання підприємницьких відносин складно використовуючи лише загальнодержавні важелі. Саме тому, важливого значення набувають регіональні програми.

В Закарпатській області розроблена та прийнята обласною радою Про-

грама розвитку малого підприємництва на 2001 - 2002 роки, затверджена рішенням XV сесії Закарпатської обласної ради III скликання від 12.04.2001 року, №299. Головною метою Програми є збереження вже досягнутого рівня розвитку малого підприємництва та створення передумов для нарощення нового потенціалу, що поступово підніситиме малий сектор економіки в кількісному та якісному плані європейських та світових відміток, зробить його носієм ринкової економічної моделі високорозвинених країн. Реалізація цієї мети буде досягатися шляхом послідовного проведення активної регіональної політики щодо цього сектора економіки, основним змістом якої є поєднання інтересів підприємництва та адміністративно-територіальних одиниць, з використанням особливостей і вигод їх географічного розташування, природно-ресурсного та рекреаційного потенціалу, створення ефективного механізму зворотного зв'язку органів державної влади та місцевого самоврядування з підприємцями та їх громадськими формуваннями.

Регіональні програми спрямовуються на комплексне вирішення питань розвитку та підтримки малого підприємництва в межах повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, передбачених відповідно розділом III Закону України "Про місцеві державні адміністрації" від 9.04.1999 р. та главою 2 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 р.4., а саме:

✓ вдосконалення нормативно-правової бази, фінансово-кредитного забезпечення, зменшення

податкового тиску у сфері малого підприємництва і насамперед з метою підтримки малих підприємств, що здійснюють свою діяльність у сфері виробництва та науки;

✓ впровадження системи фінансово-кредитної та ресурсної підтримки суб'єктів малого підприємництва, у тому числі створення регіональних гарантійно-кредитних установ, фондів сприяння розвитку малого підприємництва;

✓ сприяння розвитку регіональної інфраструктури підтримки малого підприємництва;

✓ фінансове забезпечення заходів щодо реалізації регіональних програм розвитку підприємництва.

Завдяки системному підходу місцевих органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування області до малого сектору економіки, що виражається в ініціюванні багатьох питань на рівні держави, прийнятті нестандартних рішень на рівні регіону та здійсненні програмних заходів щодо цієї категорії, підприємництво області одержало серйозну базу для подальшого розвитку як в кількісному, так і якісному плані.

На рівні регіону - це комплекс заходів, прийнятих нормативних документів щодо:

✓ дерегулювання підприємницької діяльності;

✓ забезпечення рівних умов для суб'єктів підприємництва, на конкурсних засадах, до розробки і використання природних ресурсів області, зокрема деревини, мінеральних джерел, кар'єрів, забезпечення земельними ділянками під розміщення виробництва, виробничими площами через приватизацію, в т.ч. аукціони тощо;

✓ заходи, направлені на розвиток окремих галузей, економічних напрямів, зокрема лісозаготівельної, деревообробної, туризму, в т.ч. сільського (зеленого), виробничої інфраструктури, в т.ч. прикордонної;

✓ реформування агропромислового комплексу області, утвердження приватного сектору;

✓ фінансово-кредитної підтримки та розвитку ринкової інфраструктури.

Все це забезпечило позитивні тенденції в розвитку малого сектору економіки. Так, за даними Міністерства економіки сьогодні в сфері малого бізнесу функціонують 5774 малих підприємств з чисельністю працюючих на них 39,4 тисяч чоловік (виробляли продукцію, виконували роботи та надавали послуги 3294 малі підприємства); 1449 фермерських господарств з 2,5 тис. працюючих, а також 21,2 тис. індивідуальних підприємців без створення юридичної особи. У цілому в малому підприємстві зайнято понад 60,0 тис. чоловік, що складає більше 11% всього працюючого населення області (по Україні - 4%), а частка виробничих малих підприємств у загальному обсязі виробленої в нашій області продукції, виконаних робіт та наданих послуг складає 25,8% (по Україні - 11,1 відс).

Поглибилися трансформаційні зміни у формах власності. Найбільшого поширення серед малих підприємств набула колективна форма власності (64,5%) та приватна (27,4%). Частка підприємств з державною формою власності весь час зменшується і становить всього 6,9 %.

За галузевими ознаками малі підприємства переважно зосереджені в торгівлі і громадському харчуванні - 45,3%, промисловості - 16,0%, будівництві - 9,2%, (побутовому обслуговуванні населення - 7,6%, сільському і лісовому господарстві - 6,5%, транспорті і зв'язку - 2,0%).

Лише за два останніх роки насиченість малими підприємствами в розрахунку на 10 тис. чоловік населення області зросла у півтора раза (в області на 10 тисяч чоловік припадає 45 малих підприємств; по Україні - 40). Вдвічі скоротилась кількість збиткових малих підприємств, майже у чотири рази зросли прибутки цієї категорії підприємств.

Протягом двох останніх років в малих підприємствах зростає частка промисловості у загальному обсязі виробництва продукції (робіт, послуг) та зменшується частка торгівлі і громадського харчування і становить відповідно 20,8 % та 34,4 %.

Сьогодні майже третину регіонального обсягу виробництва продукції (робіт, послуг) виробляють малі підприємства м.Ужгорода, м.Мукачева, Хуст-ського і Тячівського районів, більше чверті - Мукачівського та Ужгородського районів.

Зміцнів і стабілізувався прошарок індивідуальних підприємств без створення юридичної особи та фермерських господарств, у використанні яких сільгоспугідь в цьому році майже подвоїлось (в середньому на одне фермерське господарство станом на 1.10.2001 р. припадає по 8,1 га сільгоспугідь, проти 4,4 га в 2000 р.), при цьому слід брати до уваги особливості регіону - більшість гірських районів непридатні для ведення сільськогосподарської діяльності.

Роль і місце підприємництва в соціально-економічних процесах області важко переоцінити, хоча порога "критичної маси", коли починає діяти механізм саморегулювання та відтворення, воно ще не досягло.

Область відстає по цілому ряду показників від загальнодержавних. Зокрема: по обсягах виробленої продукції (робіт, послуг) в середньому на одне підприємство, по середній заробітній платі, по співвідношенню кількості зареєстрованих і діючих підприємств. Однак більш поглиблений аналіз дає підстави допускати об'єктивність такої ситуації, так як відповідає загальноекономічним тенденціям регіону у співвідношенні із загальнодержавними показниками.

Щодо ринкової інфраструктури, протягом двох останніх років за кількісними показниками вона розвивалась адекватно підприємству, спеціалізувалась, урізноманітнювалась у наданні послуг. За цей період створено три бізнес-центра, шість кредитних спілок. Проведено роботу по створенню регіо-

нального фонду підтримки підприємництва - створено Карпатське агентство регіонального розвитку, яким вже за минулий рік профінансовано проекти фермерів у м.Рахові на суму 80 тис.грн.

Безперечно, що позитивні зрушення щодо кількості суб'єктів малого бізнесу, розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва були б неможливими без виважених і чітко сформульованих дій місцевої влади.

Одним з найважливіших завдань органів виконавчої влади щодо здійснення економічних реформ визначається проведення єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва, визначеної Указом Президента України від 22.01.2000 р. № 89/2000 "Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва"⁵, основною метою якої є усунення правових, економічних та адміністративних перешкод у реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність. Реалізація регуляторної політики у сфері підприємництва здійснюється шляхом нормативного регулювання його діяльності. Оптимізація нормативного регулювання підприємницької діяльності органами місцевого самоврядування під час розробки та прийняття власних регуляторних актів.

Основними напрямками вдосконалення нормативно-правового забезпечення розвитку малого підприємництва є:

- ✓ планування роботи з підготовки проектів регуляторних актів;
- ✓ підготовка пропозицій центральним органам державної влади з питань удосконалення чинного законодавства і нормативно-правової бази підприємництва;
- ✓ запровадження процедури погодження проектів регуляторних актів у представництві Держпідприємництва в області.

¹ Мале підприємництво України: процес розвитку./ Під. Ред. Ляпіна Д. - С. 97

² Офіційний вісник України. - 2001. - №4.

³ Урядовий кур'єр. - 1999. - 15 травня.

⁴ Відомості Верховної Ради України. - 1997. - №24. - С. 170.

⁵ Право України. - 2000. - №2.

Аннотация

В статье исследуются актуальные проблемы развития малого предпринимательства прежде всего в Закарпатской области Украины.

Summary

The topical problems of development of small business undertakings foremost in the Transcarpathian region of Ukraine are considered in the article.